

دانشگاه پیام نور

تاریخ ایران در دوره سلوکیان و اشکانیان

(رشته تاریخ)

دکتر پرویز رجبی

www.ketabo.ir

گروه تاریخ

(د/۶)

دانشگاه پیام نور

۱۱۲۱

رجبى، پرويز

تاریخ ایران (رشته تاریخ) // مؤلف پرويز رجبى. — تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۸۳.
بيست، ۲۰۰ ص.: مصور — (دانشگاه پیام نور: ۱۱۲۱. گروه تاریخ: (د/۶))

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

واژه نامه.

کتابنامه: ص..

۱. آموزش از راه دور— ایران. ۲. تاریخ — آموزش برنامه ای. الف.. ب. دانشگاه

پیام نور. ج. عنوان.

۳۷۸/۱۷۵۰۹۵۵

LC ۵۸۰۸/الف

م ۸۳-۳۵۴۵۷

کتابخانه ملی ایران

ISBN 964 - 387 - 142 - 8

شابک ۸ - ۱۴۲ - ۳۸۷ - ۹۶۴

دانشگاه پیام نور

تاریخ ایران در دوره سلوکیان و اشکانیان

دکتر پرويز رجبى

ویراستار علمی: دکتر باقرعلی عادلفر

حروفچینی، نمونه خوانی: مدیریت تدوین

طراح جلد: فرزانه شمع

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: انتشارات دانشگاه پیام نور

شمارگان: ۴۰۰۰ نسخه

نوبت و تاریخ چاپ: چاپ اول اسفند ۱۳۸۳

کلیه حقوق برای دانشگاه پیام نور محفوظ است.

قیمت: ۱۲۸۰۰ ریال

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار ناشر

کتابهای دانشگاه پیام نور حسب مورد و با توجه به شرایط مختلف به صورت درسنامه، آزمایشی، قطعی، متون آزمایشگاهی، فرادرسی، و کمک‌درسی چاپ می‌شود. کتاب درسنامه (د) نخستین ثمره کوششهای علمی صاحب اثر است که براساس نیازهای درسی دانشجویان و سرفصلهای مصوب تهیه می‌شود و پس از داوری علمی در گروههای آموزشی، بدون طراحی آموزشی و ویرایش چاپ می‌شود. با تجدیدنظر صاحب اثر و دریافت بازخوردها و اصلاح نارساییها، درسنامه با طراحی آموزشی، ویرایش، و طراحی فنی - هنری به صورت آزمایشی (آ) چاپ می‌شود. با دریافت نظرهای اصلاحی، صاحب اثر در کتاب تجدید نظر می‌کند و کتاب به صورت قطعی (ق) چاپ می‌شود. در صورت ضرورت، در کتابهای چاپ قطعی نیز تجدید نظرهای اساسی به عمل می‌آید یا متناسب با پیشرفت علوم و فناوری بازنویسی می‌شوند. متون آزمایشگاهی (م) متونی است که دانشجویان با استفاده از آن و راهنمایی مربیان کارهای عملی آزمایشگاهی را انجام می‌دهند. کتابهای فرادرسی (ف) و کمک‌درسی (ک) به منظور غنی‌تر کردن منابع درسی دانشگاهی تهیه می‌شوند. کتابهای فرادرسی با تأیید معاونت پژوهشی و کتابهای کمک‌درسی با تأیید شورای انتشارات تهیه می‌شوند.

مدیریت تدوین

فهرست
پیشگفتار

نه

بخش اول: جانشینان اسکندر: فرمانروایان سلوکی

۱

فصل اول جانشینان اسکندر

۳

ناآرامی‌های پایایی در غرب امپراتوری

۷

قدرت موقت آنتیگونوس

۱۲

فصل دوم: سلوکیان

۱۷

فرمانروایی سلوکوس نیکاتور (فاتح)

۱۷

آنتیوخوس اول (سوتر [نجات‌دهنده])

۲۱

آنتیوخوس دوم (تئوس [خدا])

۲۱

سلوکوس دوم (کالینیکوس [فاتح رخشنده])

۲۲

آنتیوخوس سوم (آنتیوخوس بزرگ) و پایان کار سلوکیه

۲۳

فرمانروایی یونانی - بلخی

۲۶

فصل سوم: پارتها یا اشکانیان

۳۱

خاستگاه اشکانیان و قوم سکایی پرنی

۳۳

نقش تاریخی پرنی‌ها

۳۷

نهضت پرنی‌ها

۴۰

پارتها و مورخان کلاسیک

۴۱

اشک اول (برادران اشک و تیرداد)

۴۳

اردوان اول (اشک دوم)

۴۶

فریابت با فریابت (اشک سوم)

۴۷

حاشیه‌ای برای تاریخ

۴۸

۴۸	فرهاد اول (اشک چهارم)
۴۹	اوضاع سلوکی‌ها
۵۰	مهرداد اول (اشک پنجم)
۵۳	فرهاد دوم (اشک ششم)
۵۵	اردوان دوم (اشک هفتم)
۵۵	مهرداد دوم (اشک هشتم)
۵۷	آشفتگی در فرمانروایی اشکانی
۵۸	میناسکیر (کام نخجیر؟)
۵۸	سَنُروک (اشک دهم)
۵۹	نگاهی کوتاه به موقعیت ارمنستان
۶۳	فرهاد سوم (اشک یازدهم)
۶۵	مهرداد سوم (اشک دوازدهم)
۶۷	اُرد اول (اشک سیزدهم)
۶۷	ارد و کراسوس
۶۸	ارد و ارتوازد
۶۹	ارد و آبگر
۷۱	نبرد سورن و کراسوس
۷۲	پس از کراسوس
۷۵	فرهاد چهارم (اشک چهاردهم)
۷۶	جنگهای ایران و روم
۸۱	شورش تیرداد و تخت‌نشینی او
۸۳	فرهادک، فرهاد پنجم (اشک پانزدهم)
۸۵	اُرد دوم (اشک شانزدهم)
۸۵	وُئن اول (اشک هفدهم)
۸۷	اردوان سوم (اشک هیجدهم)
۹۲	وُردان (اشک نوزدهم)
۹۴	گودرز (اشک بیستم)
۹۶	وُئن دوم (اشک بیست‌ویکم)
۹۶	بلاش اول (اشک بیست‌ودوم)
۱۰۲	دوره بسیار تاریک تاریخ اشکانیان
۱۰۳	پاکور دوم (اشک بیست‌وسوم)
۱۰۳	اردوان چهارم (اشک بیست‌وچهارم)
۱۰۳	خسرو (اشک بیست‌وپنجم)
۱۰۹	بلاش دوم (اشک بیست‌وششم)
۱۱۰	بلاش سوم (اشک بیست‌وهفتم)
۱۱۱	بلاش چهارم (اشک بیست‌وهشتم)
۱۱۳	بلاش پنجم (اشک بیست‌ونهم)

۱۱۳	اردوان پنجم (اشک سیم)
۱۱۷	بخش دوم: تمدن اشکانیان
۱۱۹	فصل چهارم: تشکیلات اداری و نظامی
۱۱۹	فرمانروایان شاهنشاهی اشکانی
۱۲۶	تقسیمات کشوری
۱۳۱	آدابینه و اوسروئنه
۱۳۷	سپاه و سپاه‌گردانی
۱۴۳	فصل پنجم: فرهنگ و تمدن
۱۴۳	دین اشکانیان
۱۴۶	آناهیتا در زمان اشکانیان
۱۵۷	میترا در زمان اشکانیان
۱۶۲	و نقش اشکانیان در ساختمان دینی و فرهنگی همسایگان خود
۱۶۶	در حاشیه دین در دوره اشکانی (برای مطالعه دانشجوی)
۱۶۶	آدای مقدس
۱۶۹	فرهنگ و ادب در دوره اشکانی
۱۷۳	(برای مطالعه دانشجوی)
۱۷۶	هنر و معماری دوره اشکانی
۱۸۴	توانایی‌ها و آگاهی‌ها عمومی مردم
۱۸۴	پیشهوران شناخته‌شده دوره اشکانی
۱۸۷	آرایش و پوشش در دوره اشکانی
۱۹۵	فصل ششم: وضعیت اقتصادی
۱۹۵	کشاورزی در دوره اشکانی
۱۹۶	بازرگانی و اقتصاد در دوره اشکانی
۱۹۹	پی‌نوشت (برای مطالعه دانشجوی)
۲۰۲	مآخذها

پیشگفتار

تاریخ ایران در دوره سلوکیه و به ویژه اشکانیان از تاریک‌ترین دوره‌های تاریخ ایران است. منابع اصلی این دو دوره نوشته‌های کلاسیک یونانی و رومی است. اما برای دوره اشکانی اطلاعات موجود در این منابع نیز، هرگاه که صلحی نسبی میان ایران و روم برقرار است و میان دو قدرت بزرگ ارتباطی وجود ندارد، به قدری ناچیز می‌شود که به سختی می‌توان از لابه‌لای آنها چیزی بیرون کشید. دشواری دیگر پژوهش در این است که همه ۳۰ فرمانروای شناخته شده اشکانی خود را به احترام اشک اول، بنیانگذار دودمان، اشک نامیده‌اند و مورخ، که اغلب برای تعیین سالهای حکومت از سکه‌های بازمانده آنها استفاده می‌کند، به آسانی می‌تواند دچار لغزش شود. به ویژه اینکه نامهای اصلی این فرمانروایان نیز اغلب تکرار نام پدران و نیاکان آنها است و در نتیجه ما با نامهای محدودی سر و کار داریم. برای نمونه پنج شاه با نام اردوان داریم. البته این ویژگی در زمان سلوکیه نیز وجود دارد و شاهان اینان نیز اغلب همنام هستند. برای نمونه نام آنتیوخوس چندین بار تکرار می‌شود.

این کتاب به گونه‌ای نوشته شده است که دانشجوی احساس کند خود مؤلف آن است و نیازی به حفظ کردن آن ندارد و می‌تواند به آسانی با نکات حساس تاریخ ایران در دوره سلوکیه و اشکانیان آشنا شود و به آنها خو بگیرد و تقریباً با هر صفحه‌ای که می‌خواند مطلبی تازه بیاموزد.

در این کتاب، که از دویخش سیاسی و فرهنگی تشکیل شده است، هر جا که

برداشتی از اثری شده، بی‌درنگ نام پدیدآورنده اثر با ذکر صفحه در پانویس آمده است.^۱ در مورد نوشته‌هایی که پدیدآورنده معینی ندارند^۲ به خود نوشته اشاره شده است. کوشش بر این بوده است که تا جای ممکن به جای ترجمه از اصل کتابهای لاتینی استفاده شود، اما گهگاه که نیاز به نقل قولی مستقیم بوده، از ترجمه فارسی استفاده شده، تا مراجعه به پس و پیش مطلب برای خواننده آسان‌تر باشد. در متن کتاب ترجیحاً از آوردن شکل لاتینی نامهای خارجی و اصطلاح‌ها پرهیز شده و هر جا که نیازی احساس شده، به اعراب‌گذاری اکتفا شده است.

www.ketab.ir

---

۱. شماره فارسی برای اثر فارسی و شماره لاتینی برای اثر لاتینی

۲. مانند کتاب‌های دینی